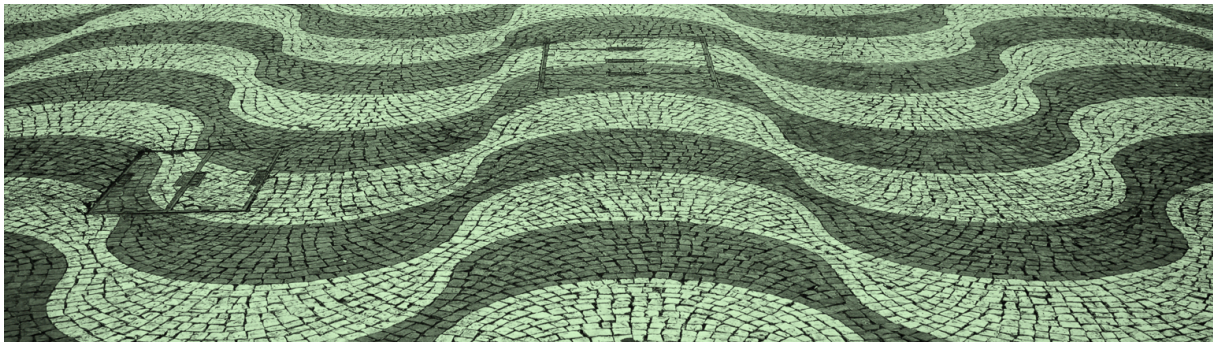

Fra idealer til praksis. En Latour-inspirert studie av barnehageprosjektet ”Ergonomi og pedagogikk hånd i hånd – helse i hver bevegelse”

Jordal, Maiken Marie: Ergoterapeut, Universitetet i Oslo, Norge. E-post: maiken_jordal@hotmail.com
Solbrække, Kari Nyheim: Førsteamanuensis, Universitetet i Oslo, Norge. E-post: k.n.solbrække@medisin.uio.no

PEER REVIEWED ARTICLE, VOL.10 (3), p. 1-17, PUBLISHED 1TH OF JULY 2015

Abstract: This article is based on the study of the project: “Ergonomics and pedagogics hand in hand – health in every movement” (EPH) and the implementation of it in a Norwegian kindergarten. A central idea in the EPH-project is that by focusing on children’s motor development, and allowing them to be more independent in daily activities, ergonomic benefits that will ease employees’ workday will be achieved. Our study of this project is inspired by Bruno Latour’s perspectives on the relation between humans and materiality and the data is sampled by field observations. The main question we rise and discuss in the article is: *What tensions might arise when ideals to benefit both children’s independency and the employer’s ergonomic health are to be implemented simultaneously in a kindergarten context?* Overall, the results of the study shows that the tension between children’s attempt to be independent, on the one hand, and the adult’s tendency to strive for tidiness and security, on the other, is significant. This can partly be explained by that humans may interact differently with a given materiality than the original purpose of it was. Physical environments may also invite for multiple ways of using it and thus the very same material organization may promote as well as constrain a good synergy between ergonomic and pedagogic ideals. We therefore conclude that to fulfill both children’s and adult’s needs at the same time, in the specific material space a modern kindergarten represents, might imply some very distinct challenges that planners and users should take into account.

Keyword: pedagogics, ergonomics, health, kindergarten, Latour

Sammendrag: Artikkelen fokuserer på det fysiske miljøets virkning på idealet om å best mulig forene ansattes helse og barns selvhjulpenhet i en barnehagekontekst. Den bygger en studie av implementeringen av sentrale idealer i prosjektet: ”Ergonomi og pedagogikk hånd i hånd – helse i hver bevegelse” (EPH). En sentral tanke bak implementeringen av EPH-prosjektet er at ved å sette fokus på barnas motoriske utvikling, og la dem være mer selvstendige i daglige gjøremål, vil man kunne oppnå ergonomiske gevinster som vil lette de ansattes arbeidshverdag. Vår studie av dette prosjektet er inspirert av Bruno Latours perspektiver på forholdet mellom mennesker og det materielle og er bygd på deltagende observasjon som metode. I artikkelen står følgende problemstilling i sentrum: *Hvilke spenninger kan oppstå når idealer til beste for barn og for voksne skal implementeres samtidig i en barnehagekontekst?* Samlet sett viser resultatene i artikkelen at spenningen mellom på den ene siden barns forsøk på selvhjulpenhet, og de voksnes tendens til å vektlegge orden og sikkerhet i barnehagen på den andre, er betydelig. Dette kan blant annet tilskrives at mennesker har en tendens til å bruke tingene på en annen måte enn det som var hensikten med dem. De fysiske omgivelsene kan også innby til flere bruksmåter på en gang, og på den måten kan materialiteten i en barnehage noen ganger både fremme og hemme forholdet mellom ergonomi og pedagogikk. Vår konklusjon er derfor at det å realisere barn og voksnes behov samtidig, i det konkrete rommet en moderne barnehagekontekst representerer, bringer med seg noen helt særegne utfordringer som planleggere og brukere bør være bevisst på.

Nøkkelord: pedagogikk, ergonomi, helse, barnehage, Latour

Innledning

Bakgrunn for studien

Etter barnehageforliket i 2003 ble det lovet full barnehagedekning i Norge. I etterkant av dette vedtaket har det pågått en massiv barnehageutbygging. Det investeres derfor i dag mye ressurser i fysiske løsninger som vil prege hverdagen til svært mange barn og barnehageansatte i lang tid fremover. Mange av disse barnehagene har en ny struktur; de er base- og sonebarnehager til forskjell fra de tradisjonelle avdelingsbarnehagene. Dette innebærer åpnere romløsninger hvor større andel av lekearealet er fellesarealer (Dahl og Evenstad, 2012, s. 173). Slik vi ser det er det viktig at planmessige endringer i institusjoner med så stor betydning for samfunnet undersøkes nærmere, noe vi ønsker å bidra til med denne artikkelen.

Det empiriske grunnlaget for bidraget er en studie i en nybygd barnehage med en unik utforming og arkitektur. En annen interessant side ved barnehagen er at man de siste årene har implementert prosjektet ”Ergonomi og pedagogikk hånd i hånd – Helse i hver bevegelse”. Prosjektet har hentet sin inspirasjon fra et tiltak i Trondheim kommune, kalt ”La mæ få klar det sjøl! – Når ergonomi og pedagogikk går hånd i hånd”. En sentral tanke bak disse prosjektene er at ved å sette fokus på barns motoriske utvikling og la dem være mer deltagende i daglige gjøremål, så vil man i følge initiativtakerne kunne få ergonomiske gevinster som igjen letter de ansattes arbeidshverdag (Svith, 2007). På denne måten forsøker man i disse prosjektene å integrere fagfeltene ergonomi og pedagogikk til det beste for både barna og de som arbeider der.

Slik vi ser det framstår en ambisjon om å knytte sammen disse fagfeltene som et relevant og gjennomtenkt svar på ulike samfunnskrav knyttet til barnehagen. På den ene siden er barnehagen en institusjon hvor mange barn oppholder seg store deler av sin oppvekst og dominerende normer og idealer knyttet til barns oppvekst og utvikling søkes realisert. På den andre siden sysselsetter barnehager svært mange mennesker, og et slående trekk i den forbindelse er at barnehageansatte som gruppe generelt sett har høyt sykefravær. Faktisk er den klart største enkeltårsaken til sykefravær i følge Navs sykefraværstatistikk muskel- og skjelettlidelser (NAV, 2013). Dette vil være utgangspunkt for bestemte idealer og krav til et stimulerende og helsebringende arbeidsmiljø.

I denne artikkelen belyser vi forholdet mellom implementeringens pedagogiske og ergonomiske idealer ved å rette fokus mot de fysiske omgivelsene. Problemstillingen vi ønsker å belyse er: Hvilke spenninger kan oppstå når *idealer til beste for barn og for voksne skal implementeres samtidig i en barnehagekontekst?*

Beskrivelse av barnehagen og prosjektet

Barnehagen består av flere team hvor hvert team i stor grad blir styrt som en separat basebarnehage med fire baser hver. Denne artikkelen tar utgangspunkt i feltarbeid gjennomført innendørs i ett av disse teamene. Her er det omlag 90 ekvivalenter¹ og 16 ansatte. Lokalet har et stort felles oppholdsrom med kjøkken, garderobe, stellerom, toaletter og kontorer. Basene er plassert som ovale "kokonger" inne i dette oppholdsrommet. Bak disse er det ulike temarom som man kan velge å la stå åpent slik at barna kan gå fritt rundt i hele oppholdsrommet, eller stenge igjen for å oppnå mindre rom ved hjelp av skyvedører. Et av hovedprinsippene bak utformingen var barns selvstendighet, noe som i praksis viste seg ved at barna hadde stor tilgang på utstyr og ting i barnehøyde. Basene (kokongene) ble brukt til samlinger og soving, men utenom disse situasjonene var barna ofte delt opp på tvers av basene, og kunne oppholde seg i alle rom, inkludert kokongene.

Figur 1: En av de fire kokongene som representerer teamets baser.

Da vår studie ble utført var prosjektet "Ergonomi og pedagogikk hånd i hånd – Helse i hver bevegelse"² (EPH), nettopp startet opp. Noe av bakgrunnen for oppstarten av prosjektet var en tanke om at i en ny bedrift har man mulighet til å legge et helsefremmende fundament fra første dag.

¹ Ekvivalent er det samme som barnehageplass. Barn under 3 år opptar to ekvivalenter i norske barnehager.

² For enkelhets skyld har vi forkortet prosjektets navn til *EPH-prosjektet* videre i artikkelen.

Visjonen til prosjektet var at de ansatte skulle ha bedre helse etter å ha jobbet i enheten noen år enn da de startet. Prosjektet fikk tilretteleggingstilskudd fra NAV arbeidslivsenter da det ble ansett som et godt tiltak for å redusere sykefraværet.

I EPH-prosjektet står bevisstgjøring omkring ergonomi og hvordan de ansatte i barnehagen kan ta vare på egen kropp og helse sentralt. De ansatte skal lære å kjenne etter på egen kropp om de bruker den uheldig. Videre skal de unngå unødvendig belastning ved å fokusere på barns mestring i daglige aktiviteter. Det var en klar målsetning fra EPH-prosjektet at barna skulle være mest mulig selvhjulpne, og at de voksne skulle ha minst mulig belastende arbeidsstillinger. Selv de små barna skulle for eksempel oppfordres til å klatre opp på barnestolen selv. I en slik situasjon skulle den voksne stå bak barnet for å støtte ved behov. På denne måten sparer den ansatte ryggen for et løft. Samtidig unngår man å pasifisere barnet og at det tilegner seg det de kaller en ”innlært hjelpeløshet”.

En viktig del av prosjektet er å tilpasse de fysiske omgivelsene til å best mulig støtte opp om prosjektets intensjoner. Dette kom blant annet frem ved bevisst bruk av lav høyde slik at gjenstander og møbler var tilgjengelig for barna. I tillegg var barnehagen utstyrt med ”verneutstyr”. Dette kunne for eksempel være såkalte ”ergonomstoler” med hjul, som ble plassert der det var risiko for belastende arbeid.

Et annet viktig aspekt med prosjektet var organisering. Dagsrutinene i barnehagen skulle legges opp slik at de ansatte hadde tid til å utføre arbeidet på minst mulig belastende måte og *samtidig* kunne fokusere på barnas mestring. I praksis betød det at ansatte blant annet skulle se på overgangssituasjoner - som det å rydde av og på til måltider, eller av- og påkledning i garderoben - som “verdifulle pedagogiske arenaer”. Tanken var at disse situasjonene skulle ha en egenverdi i stedet for å få dem unna så fort som mulig for å komme i gang med de ”egentlige” aktivitetene.

Teoretisk referanseramme

Svært bredt sett har man innen vitenskap og forskning sterke tradisjoner for å skille mellom menneskers forestillingsverden på den ene siden og den konkrete materielle verden på den andre. Dette har nedfelt seg i et vanlig skille mellom de som studerer kultur og mening på den ene siden, og natur og ting på den andre. I denne artikkelen tar vi imidlertid utgangspunkt i teoretiske tilnærminger som så å si har gjort opprør mot en slik skillelinje. Det vil kort sagt si at vi legger til grunn et premiss om at menneskers handlinger, og de fysiske omgivelsene disse foregår i tilknytning til, er svært tett sammenvevd. Premisset har to sentrale inspirasjonskilder hvis begreper er egnet for å studere nettopp en slik vev. Den ene inspirasjonskilden er Bruno Latour og hans begrep om teknologi som sosiale agenter. Diskursbegrepet, inspirert av Michel Foucault, er den andre.

Bruno Latour

Innenfor samfunnsvitenskapelig tenkning er Bruno Latour (1992) særlig kjent for sitt særegne syn på forholdet mellom det materielle og det menneskelige. For ham er materielle gjenstander aktører – ikke ved at de kan tenke, eller handle selvstendig – men ved at de med sin fysiske struktur og design påvirker menneskelig handling og dermed også måten sosial interaksjon foregår på (s. 151). Han bruker derfor begrepet *ikke-mennesker*, eller på engelsk *non-humans* (s. 155) om det vi vanligvis kaller eller anser som materielle gjenstander. Både sosiale og kulturelle strukturer påvirker og påvirkes (skapes og gjenskapes) av de materielle strukturene. Relasjonen mellom mennesker og ikke-mennesker, sier Latour (2005), er selve omdreiningspunktet for å forstå mer av den moderne verden. Dette er i en større sammenheng kjent som aktør-nettverksteori. Selve analysestrategien er her å systematisk granske tingenes plass i en større relasjonell sammenheng, for på den måten få økt innsikt i dens betydning for mellommenneskelig samhandling (Jensen, 2005).

I et produkts design ligger det i følge Latour (1992, s.160) en inskripsjon hvor det fra produsentenes side er nedfelt en intensjon om hvem som skal bruke gjenstanden, og på hvilken måte den skal brukes. I en barnehage kan dette for eksempel være en lav stol, noe som intenderer at en liten person (barn) skal bruke den til å sitte på. En inskripsjon kan være sterk eller svak ettersom i hvilken grad den tvinger frem, eller oppfordrer til, én bestemt type bruk eller handlingstype. Kanskje kan en voksen sette seg på den lave stolen, eller kanskje barnet velger å legge et teppe over stolene for å lage hytte. Når stolen møter menneskene skjer det altså en fortolkning som fører til hvordan den blir tatt i bruk.

Ikke-mennesker kan designes for å overta menneskelig handling, samt å innskrenke og forme handlinger (Latour, 1992, s. 152). Et av hans mest kjente eksempler er bruk av sikkerhetsbeltet i bil. I mange biler finnes en sensor som utløser en alarm hvis ikke setebeltet er festet når motoren starter. Latour påstår at han selv ikke ville brukt sikkerhetsbeltet hvis ikke det hadde vært for den irriterende alarmen. Han stiller med dette spørsmål om hvor handlingens moral om å følge loven og bruke sikkerhetsbeltet ligger; hos han selv eller hos teknologien? Hans mer overordrede poeng er at i et moderne samfunn delegerer, eller *eksternaliserer*, mennesker stadig mer ansvar for opprettholdelse av regler til de fysiske omgivelsene.

Latour er opptatt av å få fram at gjenstander og ting har mye større innvirkning på menneskers handlingsmønstre enn det man tradisjonelt har trodd. Å forske på hvordan dette skjer i praksis innebærer at man må fininnstille blikket på de hverdagslige tingene vi ofte tar for gitt. I god antropologisk ånd bør man fremmedgjøre seg fra tingenes vante betydning og gjennom det oppnå større innsikt i hva som former bestemte fenomener, institusjoner og kontekster (Solbrække, 2011, s. 45).

Diskursbegrepet

Selv om aktør-nettverksteori i stor grad er opptatt av å se på tingene *i bruk* og hvilke sosiale følger dette kan få, er det likevel sider ved den sosiale virkeligheten denne retningen lett glipper av syne. Her tenker vi spesielt på hvordan ”tatt-for-gitte” forståelser av hva som er viktig/mindre viktig i et miljø spiller inn i måten man bruker gjenstander på. Det finnes med andre ord særegne normer i enhver sosial kontakt om hva som ”til syvende og sist er viktigst”. Dette vil ikke si at vi argumenterer for et skille mellom hvordan ting brukes på den ene siden og hva mennesker tenker og oppfatter på den andre. Tvert imot vil vi hevde at det er å se disse to i nær sammenheng som er sentralt. På dette punktet støtter vi oss på Gulløv og Højlund (2005) som peker på at i barnehageinstitusjonen rommer materialiteten forestillinger om sosialitet og oppførsel som understøtter de pedagogiske oppgavene. Dette betyr imidlertid ikke at budskapene alltid er entydige eller av samme orden. I tillegg er synet på barn i barnehager ofte sammensatt og paradoksalt ved at de for eksempel både skal være frie og selvhjulpne, men på den andre siden skal dette reguleres innenfor allerede fastlagte og sikre rammer (s. 30-32). Det er dette samspillet, mellom på den ene siden materialiteten i en gitt kontekst og de innskrevne normene den bærer med seg, og etablerte menneskelige forestillingene om barn og barns behov på den andre, som interesserer oss. Til å gripe det vi hittil har kalt for ”etablerte forestillinger” legger vi diskursbegrepet til grunn. Jørgensen og Phillips (1999, s. 9) sin mye brukte definisjon av en diskurs lyder ”en bestemt måte at tale om og forstå verden (eller et udsnit af verden) på”. Vi ser altså på en diskurs som en felles forståelse av et fenomen i et samfunn, men som ikke nødvendigvis er gjort til gjenstand for kritisk distanse.

Diskursene kan i følge Seland (2012, s. 117) tilfredsstillende våre behov for å skape mening og å forstå det samfunnet vi er en del av. De skaper våre forståelser av hva vi oppfatter som rett og galt, og styrer derfor måten vi handler på. Dette gjør at diskurser har makt til å forme praksiser, og også materielle forhold. Samtidig er det alltid ulike måter å forstå ting på i et felt, og dette fører til

konkurrerende diskurser, eller del-diskurser, som også påvirker hverandre og er i endring. Ny kunnskap utvikler oss og gjør at vi forstår ting på nye måter. Noen diskurser, eller forståelser, oppleves imidlertid som mer etablerte enn andre, og kan bli dominerende i et felt. Dermed får de en hegemonisk posisjon; også kalt et sannhetsregime.

Det materielle kan altså reflektere, eller være uttrykk for, bestemte måter å forstå deler av verden på, samtidig som det materielle vil støte mot andre lokale sannhetsregimer, eller del-diskurser.

Metode

Det empiriske materialet som danner grunnlag for artikkelen er skapt ved bruk av deltagende observasjon i en barnehage. Metoden er valgt fordi den gir førstehånds erfaringer med feltet man studerer og representerer sånn sett andre og mer stofflige former for innsikt enn den man får gjennom for eksempel samtaler og intervjuer (Fangen, 2004). Vi har også latt oss inspirere av Kirsten Hastrup (2010). Hun understreker at det å være i et felt egner seg mer enn noe annet til å framskaffe detaljert og erfaringsnær viten om hva som skjer mellom mennesker, samt hvordan “selvfølgeligheter oppstår, vedlikeholdes og ændres inden rammerne af konkrete sociale fællesskaber” (s. 55). Denne begrunnelsen er også nært knyttet til vårt teoretiske perspektiv hvor vi i tråd med et interaksjonistisk perspektiv (Järvinen & Mik-Meyer, 2005) fokuserer på samhandlinger og konkrete praksiser, mer enn meninger eller bevisste verdier. Her vil vi også knytte an til Gulløv og Højlund (2003) som viser til at mange av hverdagens gjøremål ikke alltid er styrt av bevisste overveielser, men er prioriteringer i et mylder av muligheter. I en barnehagekontekst vil for eksempel de færreste være så bevisst egne handlinger at de vil kunne huske om de løftet et gitt barn opp i barnestolen eller ei, hvordan løftet ble gjennomført, for så å gjengi dette muntlig i et intervju med en forsker. Dette er kunnskap observasjon gir god tilgang til.

En viktig forberedelse til observasjonsstudiet var besøk i barnehagen. Førsteforfatter (MMJ) ble invitert inn av prosjektleder til å observere i oppstartfasen av EPH-prosjektet. I denne perioden var arbeidsmiljøenheten i Trondheim på besøk for å videreformidle sine erfaringer fra tilsvarende prosjekter. Etter å ha fått innblikk i prosjektet og barnehagen reiste det seg noen viktige spørsmål, og det som spesielt interesserte oss var i hvilken grad hovedidealene i EPH-prosjektet var mulig å gjennomføre i denne type barnehage.

Studiet ble gjennomført av førsteforfatter, og ble avgrenset til ett av barnehagens sju team. Hun gjennomførte 14 dager med deltagende observasjon over en periode på tre måneder.

For å kunne slippe tak i egen forforståelse og leve seg inn i det man undersøker må forskeren arbeide bevisst for å bli en reell deltaker i feltet selv. Den opprinnelige planen var derfor å delta mest mulig i oppgavene til de ansatte for å erfare det de gjorde med egen kropp, og på denne måten få en dypere forståelse for hvordan det fysiske miljøet virket inn på handlingene. Dette var i praksis utfordrende da de voksne hadde klart definerte oppgaver som de selv tok ansvar for å gjennomføre. Det ble derfor unaturlig å kontinuerlig komme inn på ulike tidspunkter og ta over andres arbeidsoppgaver. Dette skapte i seg selv en viss nødvendig distanse (Fangen, 2004, s. 21). På den annen side krever barn at man gir dem full oppmerksomhet, noe som gjorde det lettere å skli tilbake til observatørrollen. Det naturlige ble derfor å involvere seg der hvor barna tok kontakt, noe barn har lett for å gjøre (Vestel, 1996), samt innlede og delta i samtaler med både voksne og barn i en del utvalgte situasjoner. For eksempel valgte forskeren noen ganger på forhånd ut konkrete steder å oppholde seg mer enn andre i løpet av en dag. Dette kunne være i garderoben, på stellerrommet, i ulike aktivitetsrom, eller ved bordene der barna spiste. Andre ganger trakk hun seg mer unna til steder hvor hun kunne observere mens hun var mindre tilstede i selve situasjonene. Ved å ta aktivt del i feltet fra ulike vinkler, utviklet vi vårt datamateriale ved hjelp av det Hastrup (2004) kaller et helhetlig perspektiv på

en lokal kontekst. Fangen skriver på sin side at det å observere gjør det enklere å stille gode spørsmål fordi du ser hva som er relevant, og hører hva folk snakker om når de selv setter premisser for samtalen (Fangen, 2010, s. 67). Dette ble også en viktig rettesnor for deltakelsen. Den opprinnelige strategien om å gjøre så mye som mulig likt med de ansatte for å “føle deres situasjon på kroppen” ble derfor etter hvert erstattet med det å veksle mellom å samtale i små sekvenser der hvor det falt seg naturlig, og det å høre og se, for å enten der og da, eller siden, notere ned i detalj hva som hadde skjedd.

Ved bruk av deltagende observasjon foregår analyseprosessen fra første stund. Dette poenget er i tråd med en fortolkende og refleksiv vitenskapsforståelse (Alvesson og Skjölberg, 2008; Fangen, 2010; Hastrup, 2004) hvor man argumenterer for at ikke bare problemstillingen, men også det teoretiske utgangspunktet, er med å forme hva slags observasjoner som blir gjort og hvordan observasjonene tolkes. Observasjonene skapte som nevnt notater “der og da”, men ble også utfylt og nyansert etter selve tilstedeværelsen i feltet. Etter observasjonene var avsluttet ble notatene forsøkt sortert i ulike temaer. Vi erkjente imidlertid fort at det å dele opp materialet i klart avgrensede facts, framfor relasjoner mellom ting og mennesker, hadde lite for seg. Observasjonene var jo ofte flertydige – en stol med bøyler kunne sett fra én vinkel vise seg å være uhensiktsmessig sett med EPH-prosjektets ”ideelle øyne”, mens den sett fra en annen vinkel viste seg å være hensiktsmessig, ja kanskje ønsket. Som analysen vil vise, er det derfor spenningsforholdet mellom de to ulike idealene implementeringsstudien stod for, som står i fokus når resultatene presenteres.

I tråd med Latours tenkning vil hovedfokus i resultatdelen være på ting, eller *ikke-mennesker*, altså de materielle omgivelsene, og hvordan deres helt konkrete utforming påvirker relasjonen mellom ergonomi og pedagogikk i barnehagen. I selve analysefasen kretset analysen rundt flere interessante gjenstander og hvordan disse igjen påvirker relasjonen mellom ergonomi og pedagogikk i barnehagen. Blant annet så vi på den konkrete utformingen og bruken av garderoben, stellerommene og kjøkkenet. Vi så også på mer generelle trekk ved arkitekturen, som høydebruk og hvordan bruk av ”kokongrommet” påvirket gjennomføringen av EPH-prosjektet. I denne artikkelen har vi imidlertid valgt å la resultatene primært handle om *barnestolen*, og særlig barnestolens sikkerhetsbøyle (Jordal, 2013). Dette valget er inspirert av Latour som selv ofte går i dybden på konkrete materielle forhold når han utvikler og underbygger teoriene sine (Blok & Elgaard Jensen, 2009).

For å kunne få større innsikt i forståelser som på mange måter tas for gitt, men på samme tid påvirker og setter grenser eller bidrar til å omforme idealene i EPH-prosjektet i en uventet retning, trakk vi etter hvert inn diskursbegrepet. Det var særlig to diskurser som etter bearbeiding av feltnotatene vokste frem som spesielt virkningsfulle; nemlig *ordensdiskursen* og *sikkerhetsdiskursen*.

Innen kvalitativ forskning er det vanlig å knytte spørsmål om studiers validitet og reliabilitet til i hvilken grad teoretiske og metodiske premisser og valg er synliggjort på en kritisk og refleksiv måte (Järvinen & Mik-Meyer, 2015; Kvale & Brinkman, 2009; Kuper, 2010). På grunnlag av studiens induktive karakter og observasjonsmetodens mål om å komme “bak det selvsagte”, har vi forsøkt å følge opp dette og ikke forsøkt å rapportere “alt”, slik Silverman (1993) også advarer mot. Snarere har vi med noen bestemte teoretiske premisser som er nøye redegjort for, fortolket og nedtegnet hendelser og situasjoner. Deretter har vi selektert, sammenlignet og kontekstualisert feltnotatene som representasjoner for et større sosialt system, nemlig barnehagekonteksten og praktiseringen av bestemte idealer.

På dette grunnlaget vil vi i det følgende starte med en grundig presentasjon av våre overordnede funn, nemlig ordens- og sikkerhetsdiskursen. Deretter setter vi barnestolens sikkerhetsbøyle i fokus og utpensler med den som sentrum hvilke spenninger som kan oppstå når *idealene til beste for barn og for voksne skal implementeres samtidig i en barnehagekontekst hvor disse diskursene råder*.

Resultater

Ordensdiskursen

Da vår studie ble gjennomført var det nylig gjennomført en tilfredshetsundersøkelse i barnehagen. Denne viste at de ansatte stort sett var fornøyd med de fleste forhold, men at et område pekte seg ut som problematisk, nemlig *rydding* og *ryddesituasjoner*. Mange opplevde at de gikk og ryddet hele tiden. I lys av EPH-prosjektet kan man si at rydding, hvor man blant annet må flytte på gjenstander som ligger på gulvet, kan være belastende ergonomisk sett da det kan føre til uheldige arbeidsstillinger med mye bøy i ryggen over tid. På samme tid kan rydding være en pedagogisk aktivitet hvor barna kan lære å samarbeide, telle og organisere. Det at barna er mest mulig selvhjulpne i ryddesituasjoner samsvarer derfor med prosjektets idealer, og det var derfor, i regi av EPH-prosjektet, fokus på rydding og organisering. Flere tiltak ble satt i gang for å oppnå at barna selv ryddet etter seg. For eksempel plasserte de ansatte bilder på ulike oppbevaringsmøbler av de gjenstandene som skulle oppbevares der, noe som skulle hjelpe barna å vite hva som hørte hjemme hvor.

Slik vi ser det er det en interessant motsetning mellom de ansattes opplevelser av å rydde mye, og prosjektets målsetninger om at de ansatte skulle rydde minst mulig. Det viste seg at det var situasjoner i barnehagen hvor de voksne tilstrebet orden på tross av at det gikk på bekostning av EPH-prosjektets idealer. De ansatte så ofte ut til å rydde nærmest på automatikk. En konkret og gjentagende situasjon, som kan understreke hvor viktig orden var for de ansatte, beskriver hva som skjedde når renholdspersonalet kom til barnehagen;

Midt på dagen kom det en som vasket i barnehagen. Da han kom skyndet de voksne seg med å rydde slik at han skulle kunne komme ordentlig til. Alle stolene ble satt på bordene, og alle leker ble fjernet fra gulvene. Det var ikke tid til at barna fikk rydde i sitt tempo. Mat ble vasket ned fra bordene og feid opp med kost. Renholdspersonalet holdt et høyt tempo mens han vasket over gulvene og de lave vaskene. Ingen av de voksne brukte ergonomistolene da de vasket på de lave møblene.

Denne situasjonen viser at det å ha rene gulver var en ”tatt-for-gitt-het” som skapte en ”time-out” fra EPH-prosjektet; verken ergonomi eller pedagogikk var i fokus.

De ansatte snakket ved flere anledninger om at lokalitetenes utforming kunne være med å bidra til utfordringene de hadde med å opprettholde orden. Et problem var at det i overgangssituasjoner, hvor barnegrupper skulle fra en aktivitet til en annen, var vanskelig å ha kontroll på hvor i det store lokalet barna befant seg. Dette førte til at de ansatte iverksatte ulike tiltak; for eksempel fikk de større barna etter måltid beskjed om å sitte på et platå ved kjøkkenbenken og vente etter hvert som de var ferdige med å spise. På denne måten var de samlet når de skulle ut. En annen utfordring var at under frilek kunne barna forflytte seg rundt på forskjellige steder uten at man nødvendigvis hadde oversikt over hvem som var hvor eller holdt på med hva. Idealet om selvstendige barn kunne derfor i mange tilfeller føre med seg uorden. Konkret kunne dette være dopapir utover gulvet når barna brukte lave doer på egenhånd, at barna forsynte seg av kopper og kar fra skapene utenom måltidene, eller at de tok frem leker for så å fordufte.

Rotet som dukket opp kunne reise spørsmål som; hvem har ansvar for å rydde opp hva, og hvem har ansvar for å sette i gang hvilke barn å rydde? En ansatt sa en dag at: ”Det er veldig ulikt hva folk oppfatter som rot. Jeg mener at alt som ikke ligger på sin plass er rot”. Vi kikket på en lekegrus som lå på gulvet, ingen som gikk forbi plukket den opp. Hun sa at hun ville plukket den opp om det var henne som gikk forbi. Dette antyder at selv om det er enighet om et ordensideal, kan det være ulikt hva den enkelte konkret legger i det.

Til tross for ulikheter så det stort sett ut til at de ansatte hadde behov for å gjenopprette orden da de opplevde uorden. Dette kunne gå ut over ergonomiske idealer om gode arbeidsforhold. De ansatte sto med dårlige arbeidsstillinger i trange rom og vasket små toaletter, de gikk rundt og plukket opp gjenstander fra gulvene, og de bøyde seg over lave bord, stoler og vasker når de ryddet og gjorde rent.

Situasjonene ovenfor har vært med å tydeliggjøre hvordan det å holde orden på gjenstander og barn ble tatt som en selvfølge. Disse uskrevne reglene, samt vektleggingen av at rydding og organisering er positiv kunnskap som bør videreføres til barna, har vi valgt å kalle *ordensdiskursen*. Det sterke fokuset på systematisering viser at diskursen satte tydelig preg på innholdet i EPH-prosjektet.

Sikkerhetsdiskursen

En annen forestilling som sto sentralt i barnehagen var *vektleggingen av sikkerhet*. De fleste småbarnsforeldre i Norge benytter seg av barnehage tilbudet, og sikkerhet i barnehager vil derfor engasjere en svært stor gruppe mennesker. De færreste vil tale *mot* at en barnehage skal være sikker. Det at sikkerhet er så allment akseptert, og på mange måter synes å bli tatt for gitt, gjør at det kan kalles et sannhetsregime. Denne forståelsen har vi valgt å kalle ”sikkerhetsdiskursen”.

Sikkerhetstankegangen kom til syne gjennom omtale og handlinger. Et konkret eksempel var under bleieskift, hvor de ansatte passet på å hente frem alt utstyr til stellet, for å unngå situasjoner hvor de måtte forlate barnet liggende på stellebordet. Når sikkerhet kom frem som en mulig side ved en situasjon, så det ut til at sikkerhetshensynet stort sett ble overordnet andre hensyn og ideer. Dette gjaldt også i møtet med ergonomiske og pedagogiske perspektiver, noe følgende observasjonsnotat illustrerer;

Jeg så en ansatt irettesette barn som begynte å leke på tre store tjukkaser som var plassert i tilknytning til bibliotekrommet. Disse var tydelig veldig fristende å herje på, og barna klatret på dem om og om igjen, men ble fortalt av en ansatt at de ikke fikk lov til dette. Jeg spurte henne hvorfor. Hun sa at de voksne hadde blitt enige om at barna ikke skulle klatre, springe, eller leke på tjukkasene inne i teamet. Dette skulle de få mulighet til i gymsalen. Inne i teamet ble det for vanskelig å holde kontroll slik at det ble sikkert.

Figur 2: Tjukkasene som barna ikke fikk herje på

De voksne hadde altså blitt enige om at de *ikke* ønsket aktiviteter som klatring i vinduskarmer, løping inne, og herjing på tjukkaser. Begrunnelsen for avgjørelsen var *sikkerhet*; de var redde for at barna skulle skade seg. Sett fra et pedagogisk perspektiv er denne type utfoldelse svært verdifull for den motoriske utviklingen, noe som gir gode forutsetninger for selvstendige barn. Det å unngå denne type aktivitet vil man derfor kunne si virker mot idealene i EPH-prosjektet.

Barnestolens sikkerhetsbøyle

Vi har, inspirert av Latours aktør-nettverksteori, valgt å fininnstille blikket på en særskilt gjenstand hvor de presenterte diskursene i praksis ser ut til å konkurrere om å ha forrang, nemlig barnestolen. Siden barnestolen også er veldig vanlig i dagens barnehager tror vi det kan være relevant å komme nærmere inn på hvordan den fungerer i praksis. Særlig så vi at det var knyttet en god del ulike og til tider motsetningsfylte praksiser til stolens sikkerhetsbøyle. For eksempel, selv om sikkerhetsbøylen var avtakbar, ble den sjelden i praksis tatt av når barna skulle opp og ned fra stolene. Dette gjorde at samhandlingen mellom stol og barn ofte ble annerledes enn hva man i EPH-prosjektet arbeidet mot; nemlig å oppfordre barna til å klatre opp på barnestolen selv, for å unngå løft, og dermed fremme et sunt bevegelsesmønster for de voksne. Sett fra utsiden så det svært vanskelig ut for barna å måtte forsere bøylekanten, noe som førte til at de ansatte stadig løftet barna.

Figur 3: Barnestolen med sikkerhetsbøylen

Sikkerhetsbøylene som en del av sikkerhetsdiskursen

Vi ønsker nå å vise at sikkerhetsdiskursen begrunner bruk av sikkerhetsbøylene til tross for at den kan tenkes å være til hinder for gjennomføring av EPH-prosjektets idealer. Spesielt de små barna satt ofte med sikkerhetsbøyle, noe følgende utdrag fra observasjonsnotatene avspeiler. Rammen for det er en måltidsituasjon hvor det satt seks ettåringer og spiste sammen med en ansatt:

...Den voksne vekslet mellom å stå ved trillebordet og dele ut mat og drikke, og å sitte ved siden av et barn som trengte hjelp med spising, samtidig som hun serverte de andre barna. Det var mye grising, kasting av mat på gulvet og stjeling av hverandres mat. Kopper datt i gulvet og den voksne plukket opp. Etter en stund begynte et barn å gråte. Da sa den voksne vennlig, men bestemt: "jeg skal ikke bære deg: Hvis ikke du vil spise, så skal du sove". Hun løftet så barnet ut av stolen og lot det gå selv bort til rommet med barnevogner. Hun holdt likevel barnet i armene da barnet ikke kunne gå selv ennå. Etter hvert som barna ble ferdige med å spise ble noen løftet ut av bøylene, mens andre fikk støtte til å klare det selv.

Som notatet også beskriver var de ansatte i barnehagen vanligvis svært aktive med å servere, mate, plukke opp, løfte og støtte de minste barna i måltidsituasjoner. Samtidig satt barna svært ofte med bøylene på. Sett i et pedagogisk perspektiv kunne det se ut til at bøylene bidro til at barna ble pasifisert. Ikke bare trengte de hjelp til å komme seg inn og ut av stolen; å sitte med bøylene betød også at de ikke kunne plukke opp egne ting de mistet på gulvet. Videre ble deres egen rekkevidde på selve bordet begrenset og de kunne ikke hente det de trengte fra trillebordet på egen hånd. Det så derfor ut til at bruk av bøylene i stor grad begrenset barnas selvhjulpenhet i måltidsituasjonene. Sett i et ergonomisk perspektiv er det mer belastende for de ansatte å hjelpe barnet inn og ut av stolen med en påsatt bøyle, da det oftere fører til løft, som også er høyere enn om bøylene hadde vært av. Den ansatte måtte også i den beskrevne situasjonen bevege seg mye rundt, veksle mellom servering, og hjelpe de minste med å spise. Slik vi tolker dette mønsteret betød det at de voksne fikk flere uheldige arbeidsstillinger, blant annet fordi de tidvis strakk seg langt over bordet for å bistå, noe som er en svært belastende arbeidsstilling for ryggen. I tillegg bøyde de seg til stadighet ned for å plukke opp gjenstander som barna hadde mistet eller kastet ned på gulvet.

Til tross for at det kunne se ut til at bruken av sikkerhetsbøylene strider mot EPH-prosjektets intensjoner, var bøylene altså ofte i bruk. Personalet virket likevel å være relativt bevisste bruken av bøylene, og de snakket om at den kanskje ikke var helt i tråd med EPH-prosjektet. Bøylene ble likevel brukt, og flere sa at dette var av sikkerhetshensyn, fordi de ikke kunne risikere at barna falt ned fra stolen. Dette er med på å vise en tydelig og sterk sikkerhetsdiskurs som vinner frem foran andre hensyn i barnehagen.

Sikkerhetsbøylene som en del av ordensdiskursen

Situasjonen beskrevet ovenfor leder oss inn på at det kan tenkes at sikkerhetsbøylene også har en annen funksjon enn ren sikkerhet. Som beskrevet var det kun én voksen sammen med seks små barn ved måltidet. Da den voksne i den aktuelle situasjonen skulle legge det første barnet, ble de andre barna sittende igjen ved bordet. Dette, og lignende tilfeller, gjør det nærliggende å spørre om bøylene i praksis også er et svært "ordnende verktøy" i et stort og tidvis uoversiktlig lokale? Vi vil utdype dette poenget med et annet tilfelle;

Da jeg kom inn i avdelingen satt et barn i barnestol med bøylene og spiste. En god stund senere satt han fremdeles i barnestolen, men han var ferdig med å spise. Han begynte å vise gjennom

bevegelse og lyd at han ville ut av stolen. Da ble han bedt av personalet om å “vente litt til, dette klarer du”.

Barna ble ofte fortalt ved bordet at de måtte “vente litt” før de kunne forlate måltidet. Denne beskjeden kan selvsagt ses på som “normal bordskikk”; alle *skal* sitte rundt bordet til alle er ferdige med å spise. Men for de minste barna kunne det ofte se ut til at de ble satt i stolen en god stund *før* måltidet, og ved ettersyn ble noen faktisk sittende igjen en god stund *etter* måltidet også. De ansatte hadde ofte mange barn og oppgaver å ta hensyn til i forbindelse med måltidet; det skulle gjøres i stand, barna skulle vaske hender, de skulle plasseres rundt bordene, og etter måltidet skulle de ha nye bleier, noen av dem skulle sove, og noen av dem skulle kle seg for å gå ut. Sikkerhetsbøylene så ut til å skape orden i situasjonen ved at den så å si “låser” barna til bordet slik at de ikke har mulighet til å forlate sin tildelte plass. Sett på denne måten behøver ikke de ansatte og konstant passe på hvert enkelt barn, noe som frigjør rom til å fokusere på andre oppgaver.

Et annet interessant aspekt, og hvor vi tolker at en forståelse av ”barns bevegelsesbehov” er tydelig innskrevet, er uvanlig store lekeområder innendørs. Dette bidrar til å skape et stort utfoldelsesrom som potensielt kan styrke barns motoriske utvikling. I løpet av observasjonene ble det likevel klart at denne utformingen også utfordret de voksne som skulle holde oversikt over en gruppe med barn. Hvis barna bestemte seg for å gå fra bordene på egenhånd kunne det fort bli kaos.

I enkelte måltidsituasjoner som ble observert var det faktisk plassert flere voksne rundt de lave bordene hvor de større barna spiste, enn ved de høye bordene hvor de små barna satt med bøyler. Det kan ses på som et paradoks at på de lave bordene, hvor det var lagt opp til at barna skulle være mest mulig selvhjulpne, var det behov for flere voksne enn ved bordet hvor de små barna, som var mindre selvhjulpne, satt. Dette kan bety at når barna får større ansvar for å hjelpe seg selv, blant annet ved å sitte ved egne lave bord som er tiltenkt dem, skapes det samtidig en frihet for barna som gir andre typer bevegelsesutfordringer for de ansatte.

Diskusjon

Som resultatene fra studien viser er det sterke spenninger mellom de to hovedidealene i implementeringsprosjektet EPH. Vi ønsker her å drøfte resultatene i nærmere sammenheng med hverandre og gjennom vårt teoretiske utgangspunkt utkrystallisere noen særegne utfordringer som selve rommet, eller barnehagekonteksten, vi har studert representerer.

Som et oppspill til diskusjonen vil vi på ny sette bruken av sikkerhetsbøylene i sentrum. Det at bøylene var designet med en av- og på-mekanisme viser at dens *inskripsjon*, altså dens intenderte bruk, samsvarer med EPH-prosjektets intensjoner. Sånn sett representerer den en positiv relasjon mellom ergonomi og pedagogikk. Ved å ta av bøylene blir barna mer selvhjulpne når de skal opp og ned fra stolen. Selv om det ligger en intensjon nedfelt i et produkts design, sier Latour (1992), så skjer det likevel en tolkning i møtet med mennesker og deres behov. Denne tolkningen påvirker hvordan produktet blir brukt; det er ikke gitt at bruken svarer til intensjonen. Mennesker kan velge å handle mot det som er intendert, eller de kan feiltolke hvordan produktet er tenkt i bruk. Når mange av de ansatte i praksis *ikke* bruker mekanismen for å ta av og på bøylene, kan man si at inskripsjonen i bøylene er svak. Kanskje er den så svak at mange ansatte ikke vet at den kan tas av og på? Som nevnt innledningsvis kan det å fininnstille blikket på de hverdagslige tingene vi ofte tar for gitt, og fremmedgjøre oss fra dem, gi større innsikt i hva som former handlingene våre. En måte å gjøre dette på er å tenke seg samfunnet *uten* gjenstanden. Hva ville man gjort hvis ikke *sikkerhetsbøylene* hadde eksistert?

La oss drøfte dette spørsmålet i lys av EPH-prosjektets intensjoner. For å få til det kan vi vende blikket mot måltidsituasjonen beskrevet tidligere hvor seks ett-åringer satt med bøylen og spiste sammen med en ansatt. Uten bøylen kan man tenke seg at dette ville forløpt annerledes; kanskje ville flere av barna kunnet klatre opp og ned på stolen selv, og selv plukket opp tingene de mistet på gulvet? Da ville de kanskje også kunne hentet mat og andre ting de trengte selv? Under slike omstendigheter ville den ansatte hatt mulighet til å sitte mer på en plass, muligens sammen med den minste som trengte mest hjelp, samtidig som det hadde spart vedkommende for flere belastende situasjoner. Sett i lys av et slikt resonnement kan vi si at fordi sikkerhetsbøylen faktisk finnes, hemmes en annen og muligens mer positiv sammenheng mellom ergonomiske og pedagogiske idealer.

En mangel i dette resonnementet er at vi ikke har tatt hensyn til barnas sikkerhet. For å unngå at barna faller ned fra stolen er det imidlertid mulig å tenke seg andre løsninger. En løsning kunne være at barna satt i lavere høyde; det kunne være på puter på gulvet, eller lave bord og stoler slik barn ofte gjør i norske barnehager. Da er det ikke fare for at barna skal skade seg ved å falle ned fra en høy stol samtidig med at barna har større mulighet til å være selvstendige. En annen mulighet kunne være at det var flere voksne som satt ved siden av barna for å passe på at de ikke datt av stolen.

Når det er sagt ville disse alternativene til sikkerhetsbøylen også kunne skape utfordringer. I lys av EPH-prosjektets intensjoner vil man kunne si at det at de voksne skulle sitte sammen med barna på gulvet, eller ved lave bord, ville fort kunne gi dårlige arbeidsstillinger. Vi har også allerede nevnt at i situasjoner hvor barna satt i lavere høyde krevdes det ofte mer ressurser fra de voksne. Til tross for at bruk av sikkerhetsbøylen på den ene siden taler mot EPH-prosjektets målsetninger, kan det samtidig tenkes at å fjerne sikkerhetsbøylen ville kunne skape andre ergonomiske utfordringer for de ansatte. Dette viser at bruk av sikkerhetsbøylen er flertydig, og sånn sett taler både for og mot intensjonene i EPH-prosjektet på en og samme tid.

Ved å tenke bort sikkerhetsbøylen ser man tydeligere hvilke roller sikkerhetsbøylen kan spille i barnehagen. Som nevnt er Latour opptatt av at menneskene kan delegerer ansvar til de fysiske omgivelsene. Særlig to ansvarsområder så i vår studie ut til å være delegert til sikkerhetsbøylen. For det første hadde den ansvar for å passe på at barna ikke skulle falle i gulvet. Dette illustreres tydelig i feltnotatet hvor den voksne forlater bordet for å legge et barn. Da ser det ut til at den ansatte har tillit til at barna sitter trygt fordi de har sikkerhetsbøylen på. For det andre har resultatene pekt på hvordan sikkerhetsbøylen kunne fungere som et ordnende element. I lys av Latours tenkning kan man si at ”regelen” om at barna skal holde seg på et sted og vente, blir delegert, eller eksternalisert, til sikkerhetsbøylen.

Hittil i diskusjonen har vi vært opptatt å drøfte hvilke særegne utfordringer sikkerhetsbøylens tilstedeværelse skaper for idealene om barns motoriske utvikling og voksnes helse. Nå vil vi knytte diskusjonen av disse resultatene nærmere til diskursene vi har identifisert i barnehagen.

Vi var inne på at sikkerhetsbøylen fungerte som et verktøy for både opprettholdelse av orden og sikkerhet på en og samme tid. I tilfellet hvor barna ikke fikk herje på tjukkasene, var begrunnelsen at inne i teamet var det for vanskelig å holde kontroll nok til at leken ble sikker. Orden og sikkerhet kan sånn sett i noen tilfeller knyttes tett sammen. Hvis man ivaretar orden på de potensielt farlige gjenstandene og situasjonene, så oppleves trolig også sikkerheten som godt ivaretatt. På denne måten kan ordensdiskursen og sikkerhetsdiskursen være med å støtte opp om hverandre, og dermed kan en argumentasjon om sikkerhet også indirekte støtte opp om ordensdiskursen.

Når dette er sagt mener vi det likevel kan diskuteres om alle sikkerhetstiltakene virket i tråd med den uttalte intensjonen, og dermed i praksis gjorde barna sikrere. Kan man sette sin lit til at barnestolen, med sin sikkerhetsbøylen, fullt ut kan være ansvarlig for barnas sikkerhet? Vi har tidligere beskrevet en situasjon hvor en gutt satt og ventet i bøylen ved bordet, og tydelig gestikulerte at han ville ut av stolen. Noen barn som satt med bøylen så ut til å utfordre bøylen ved å dytte, dra, og av og til

reise seg opp i bøylene da de gikk lei. Andre observasjoner ga inntrykk av at barna som satt uten bøyle var langt mer forsiktige på stolen. Kanskje var de klar over at de kunne falle ned? Poenget her er at selv om det virker som en vanlig forståelse at det er tryggere for barna å sitte med bøyle, så er det ikke gitt at dette er tilfellet.

Vi vil i denne sammenhengen trekke inn Kirkeby, Gitz-Johansen og Kampmann (2005) som i sin artikkel "Samspill mellom fysisk rum og hverdagsliv i skolen" skriver at barn og voksne har ulik kroppskultur. De voksne streber ofte etter ro og orden, mens barna har mye kroppslig energi. En stor del av lærernes tid går derfor med på å forsøke å "temme" elevenes kropp slik at de passer inn i undervisningens hensyn og ønsker. Innretningene i skolen, slik som stolene, hevder forfatterne, kan være en måte å utdelegere denne temmingen til de fysiske rammene. Dette kaller de "forstoling" som ordensprinsipp.

Kanskje kan vi her trekke noen paralleller til barnehagen, og også låne begrepet "forstoling" som ordensprinsipp i tilfellene hvor barna satt med bøyle? Barnas kropp måtte så å si temmes til å passe inn i de uforutsigbare rammene lokalitetene skapte. I tillegg kan det være at de voksne, simpelthen fordi de har en annen kroppskultur enn barn, søkte etter en kroppslig ro og kontroll på barna, som igjen gjorde det vanskelig å la de klatre, løpe og herje inne.

Det synes å være flere spørsmål knyttet til ordensbegrepet, og mange ulike ståsteder å betrakte *orden* fra. Vi har i eksempelet med lekegrisen som lå på gulvet vært inne på at orden ikke alltid innebærer det samme for den enkelte. Et annet viktig poeng i denne sammenhengen er en mulig forskjell mellom de voksne og barna. I prosjektet var det et mål at barna skulle bli mest mulig selvhjulpne i rydding, men hva forstår barn som rot, og hvilke behov har barn for orden? Et spørsmål våre resultater har reist er om det i det hele tatt er mulig å definere hva orden *er*, og hvor grensene mellom orden og uorden går?

På samme tid ser sikkerhetsdiskursen i barnehagekonteksten vi har studert samlet sett ut til å være et godt etablert sannhetsregime. Det er svært vanskelig å argumentere mot denne diskursen; ingen vil bli oppfattet som en som ikke tar barns sikkerhet på alvor. Å bli talsperson for en slik posisjon gjør det trolig vanskelig for andre og nye idealer å vinne frem, slik som noen av EPH-prosjektets idealer kan oppfattes som. Det skaper en ujevn kamp og gjør dermed sikkerhetsdiskursen svært effektiv.

Det kan tenkes at *orden* ikke anses som en sannhet på lik linje som *sikkerhet* gjør. Dermed får heller ikke ordensdiskursen samme legitimitet som sikkerhetsdiskursen har. Med denne tankegangen synes det å være mer effektivt å bruke en argumentasjon ut fra en sikkerhetsdiskurs, fremfor en ordensdiskurs, i de tilfellene hvor dette er mulig. I noen tilfeller kan det derfor virke som om sikkerhetstiltaket egentlig handlet om å bekrefte ordensdiskursen.

Gjennom vår analyse kom det til syne tydelige konflikter mellom EPH-prosjektet og ordensdiskursen. Noen ganger, som da vaskepersonalet kom til barnehagen, kunne det virke som at både de ergonomiske og pedagogiske idealene nærmest ble utkonkurrert til fordel for ordensdiskursen. Vi så også en mer kontinuerlig kamp mellom EPH-prosjektet og ordensdiskursen. Denne dreide seg om at EPH-prosjektets idealer om selvhjulpne barn stadig skapte utfordringer for opprettholdelse av orden. De voksne, med sine behov for orden og kontroll, endte av denne grunn ofte i dårlige ergonomiske arbeidssituasjoner.

Sånn sett kan man si at ordensdiskursen var med på å skape en innbyrdes konflikt mellom de ergonomiske og pedagogiske idealene i EPH-prosjektet. Parallelt med dette så vi at ved å legitimere tiltak gjennom en sikkerhetsdiskurs, som i tilfellet med bruk av sikkerhetsbøylene, skapte man orden uten videre diskusjon. På mange måter fungerte sikkerhetsdiskursen som en enkel løsning som fjernet konfliktområdet mellom ordensdiskursen og EPH-prosjektet, og igjen den innbyrdes konflikten mellom ergonomi og pedagogikk.

Oppsummering og konklusjon

Denne artikkelen bygger på en Latour-inspirert studie av prosjektet ”Ergonomi og pedagogikk hånd i hånd – Helse i hver bevegelse”. Prosjektet tar sikte på å koble sammen ergonomiske og pedagogiske idealer gjennom tiltak som både fremmer de ansattes helse samtidig som de støtter opp om barns utvikling og læring. Vi har i artikkelen fokusert på hvilken betydning de fysiske omgivelsene har i arbeidet med å forene idealene i dette prosjektet.

Våre funn viser at de fysiske løsningene har stor betydning for gjennomføringen av EPH-prosjektet. Et hovedpoeng i studien, og som vi mener vårt hovedcase illustrerer godt, er hvordan det materielle er tenkt i bruk, og hvordan menneskene faktisk bruker det i praksis, ikke alltid harmonerer. En dybdeanalyse av barnestolens sikkerhetsbøyle viser at dens tilstedeværelse er kompleks og flertydig. Det vil si, det å bruke sikkerhetsbøylene strider i utgangspunktet mot EPH-prosjektets idealer ved at barna blir mindre selvhjulpne, noe som igjen fører til at de ansatte kommer i flere situasjoner med uheldige arbeidsstillinger. På den andre siden gir bøylene mer kontroll over barna. Ved å ta bort bøylene får barna større frihet, og konsekvensene av denne friheten kan skape andre utfordringer knyttet til ergonomi.

Videre har våre analyser fått fram bestemte forståelser som blir tatt for gitt i barnehagen og som virker inn på gjennomføringen av EPH-prosjektet. Vi har demonstrert den sterke betydningen *orden* og *sikkerhet* har i barnehagen, og hvordan dette begrenser muligheter for å oppnå idealer om å forene ansattes helse og barns selvhjulpnehet i en og samme barnehagekontekst. Det innbyrdes styrkeforholdet mellom disse to forståelsene/diskursene, samt deres relasjon til EPH-prosjektet, viser at særlig *orden* er et område med stor innflytelse på forholdet mellom ergonomi og pedagogikk. De ansattes behov for *orden* overskygger i noen tilfeller arbeidet med EPH-prosjektet. Det kommer også frem at *orden* og *sikkerhet* i noen tilfeller kunne dreie seg om en og samme sak. Ved å bruke sikkerhetsbøyle på barnestolen ville man både opprettholde sikkerhet og *orden* på samme tid. I noen tilfeller kunne tiltak i sikkerhetsdiskursens navn fjerne utfordringer som oppstod i det å forene ergonomi og pedagogikk i samme kontekst.

Det er et vell av forhold som påvirker hvorfor vi gjør som vi gjør. Til tross for denne åpenheten og kompleksiteten menneskelig handling og samhandling representerer, ønsker vi med denne artikkelen å få frem verdien av å fininnstille blikket på hverdagslige ting og forståelser vi til daglig tar for gitt. Særlig det å studere tingenes betydning for gjennomføring av ulike tiltak i en barnehage kan få fram forhold mellom barn og rom som ellers lett vil bli oversett.

Referanser

- Alvesson, M. & Skjölberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion: Vitenskapsfilosofi og kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Blok, A. & Elgaard Jensen, T. (2009). *Bruno Latour: Hybride tanker i en hybrid verden*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Dahl, B. & Evenstad, R. (2012). Arkitektur og pedagogikk: Fokus på sammenhenger mellom barnehagebyggets organisering og pedagogisk virksomhet. I A. Krogstad, G. K. Hansen, K. Høyland, & T. Moser (Red.), *Rom for barnehage: Flerfaglige perspektiver på barnehagens fysiske miljø* (s. 171- 192). Bergen: Fagbokforlaget.
- Fangen, K. (2004). *Deltakende observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Gulløv, E. & Højlund, S. (2003). *Feltarbejde blant børn: Metodologi og etik i etnografisk Børneforskning*. København: Nordisk Forlag A/S.

- Gulløv, E. & Højlund, S. (2005). Materialitetens pædagogiske kraft: Et antropologisk perspektiv på børneinstitutioner. I K. Larsen (Red.), *Arkitektur, krop og læring* (s. 21-42). København K: Hans Reitzels Forlag.
- Hastrup, K. (2004). *Viden om verden. En grundbok i antropologisk metode*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hastrup, K. (2010). Feltarbejde. I S. Brinkmann & L. Tangaard (Red.), *Kvalitative metoder: En grundbok* (s. 55-80). København: Hans Reitzels Forlag.
- Jensen, T. E. (2005). Aktør-netværksteori: Latour, Callons og Laws materielle semiotik. I A. Esmark, C. B. Lausten & N. Å. Andersen (Red.), *Sosialkonstruktivistiske analysestrategier* (s. 185-210). Frederiksberg: Roskilde universitetsforlag.
- Jordal, M. M. (2013). *Velmenende materialitet?: En studie av materialitetens utilsiktede virkning på ansattes helse og barns medvirkning i en barnehagekontekst*. Masteroppgave Avdeling for helsefag: Universitetet i Oslo.
- Järvinen, M., & Mik-Meyer, N. (2005). Observationer i en interaktionistisk begrepsramme. I M. Järvinen & N. Mik-Meyer (Red.), *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv* (s. 97-120). København: Hans Reitzels forlag.
- Jørgensen, M. W. & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Fredriksberg C: Roskilde Universitetsforlag.
- Kirkeby, I. M., Gitz-Johansen, T. & Kampmann, J. (2005). Samspil mellem fysisk rum og hverdagsliv i skolen. I K. Larsen (Red.), *Arkitektur, krop og læring* (s. 43-69). København K: Hans Reitzels Forlag.
- Kvale, S. & Brinkman, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Kuper, A. Lingard, L. & Levinson, W. (2008). Critically appraising qualitative research. *British Journal of Medicine*. 337:a1035.
- Latour, B. (1992). Where are the missing masses: The sociology of a Few Mundane Artifacts. I W. E. Bijker & J. Law (Red.), *Shaping technology/Building society: Studies in sociotechnical change* (s. 225-258). Cambridge Massachusetts: The MIT Press.
- Latour, B. (2005). *Reassembling the Social: An introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- NAV. (13.06.13). *Legemeldte sykefraværstilfeller 1. Kvartal 2004-2013. Diagnose og kjønn. Antall og prosent*, [online], Tilgjengelig fra: <https://www.nav.no/Om+NAV/Tall+og+analyse/Jobb+og+helse/Sykefraværstatistikk/Sykefraværstatistikk/Legemeldte+sykefraværstilfeller+1+kv+2004-2013.+Diagnose+og+kjønn.+Antall..347905.cms>, [17.07.13].
- Seland, M. (2012). Barnehagens nye rom sett i lys av diskurser om livslang læring. I A. Krogstad, G. K. Hansen, K. Høyland, & T. Moser (Red.), *Rom for barnehage: Flerfaglige perspektiver på barnehagens fysiske miljø* (s. 115-127). Bergen: Fagbokforlaget.
- Silverman, D. (1993). *Interpreting Qualitative Data: Methods for Analyzing Talk, Text and Interaction*. London: Sage.
- Solbrække, K. N. (2011). Maskulin (u)orden i norsk sykepleierutdanning. I A. Leseth, & K.N. Solbrække (Red.), *Profesjon, kjønn og etnisitet* (s. 35-53). Oslo: Cappelen Damm AS.
- Svith, S. (2007). *Lad dog barnet! Når pædagogik og ergonomi går hånd i hånd*, [online], Branchearbeidsmiljørådene. Tilgjengelig fra: http://www.arbejdsmiljoweb.dk/pas_paa_din_krop/ergonomi_paa_din_arbejdsplads/paedagogisk_arbejde/paedagogik/materiale/laddogbarnet/, [09.05.13].
- Vestel, V. (1996). Peak Experience. I F.S. Nielsen (Red.), *Nærmere kommer du ikke...*

Håndbok s.115-127.i antropologisk feltarbeid (s. 129-138). Bergen: Fagbokforlaget.
orlaget.